

XALQ NAĞILLARININ FRAZEOLÖGİYA “YARATMA” POTENSİALI
HAQQINDA (MÜQAYİSƏLİ KONTEKSTDƏ)Mürşəyeva Sevinc Mustafa Kamal qızı
Bakı Slavyan Universiteti

Xülasə: Məqalədə xalq nağıllarının süjet və obrazlarına istinadən yaranan bəzi frazeoloji vahidlər təhlil edilir. Məlum olur ki, xalq nağıla mətnlərinə istinadən yaranan frazeoloji vahidlərin əhəmiyyətli bir qismi epitet, səciyyələndirmə xarakterli frazeoloji vahidləri əhatə edir: aya deyir, sən çıxma, mən çıxam; div yuxusu. Eləcə də müqayisəli zəmində aparılan təhlillər onu deməyə əsas verir ki, bəzi frazeoloji vahidlər arxetip obraz səciyyələndirməsinə istinad edirlər. Məsələn: ağ atlı oğlan. Müqayisəli araşdırmalar onu da təsbit etməyə imkan vermişdir ki, həmin ifadə ingilis və rus dillərində yer alan analoqlarından fərqli olaraq, sadəcə olaraq, romantik planlı anlam kəşf etməyərək, eləcə də sosial adalatlılıqla mübarizə rəmzi kimi istifadə olunan frazeoloji vahid statusu qazanmışdır. Bu isə ilk növbədə müvafiq nağıl süjetində “Ədalət” konsepsiyasının dolğun ifadə tapması və həmin kontekstdə formalaşmış məna yükünün də “Ədalət” konsepti ilə əlaqələndirilməsi ilə bağlıdır.

Açar sözlər: xalq nağıllarının dili, ingilis dili, Azərbaycan dili, frazeologiya, metafora.

Ключевые слова: язык народных сказок, английский язык, азербайджанский язык, фразеология, метафора.

Key words: language of folk tales, English language, Azerbaijani language, phraseology, metaphor.

İstər Azərbaycan, istər ingilis dillərindəki xalq nağıl mətnləri bu dillərin frazeoloji sisteminin zənginləşməsində mühüm rol oynayıblar. Onlardan bir qismi xalq nağılları mətninə allyuziya (“eyham”) və reminisensiya əsaslı intertekstual qəlaqələrindən törədikləri halda, digər qisim frazeoloji vahidlər bir bilavasitə həmin mətnlərdən sitat, kvazisitə xarakterli “məniməmələri” əhatə edir. Nümunələr əsasında onların bözlərinin dəyərələndirməsini aparaq: **Johnny on the spot** “cəld, dada yetişən işgüzar, köməkçi” frazeoloji vahidi, heç şübhəsiz ki, ingilis folklorunun ən parlaq nümunələrindən olan və digər qohum və qeyri-qohum dillərdəki folklor nümunələri ilə analoqlara malik olan ifadələrinədir. Məhz, bu faktın və eləcə də irəlidə təqdim olunan faktlardan çıxış edərək əminliklə söyləmək olar ki, sözügedən frazeologizm öz yaranması, məhz, ingilis dilinin amerikan variantına borcludur. Belə ki, **Johnny on the spot** frazeoloji vahidinin məna yükü “Johnny-cake” nağılının süjet xətti və əsas personajının təbiətinə “istinad edir”, hansı ki, həmin nağılın baş qəhrəmanı olan **Johnny-cake** obrazının adı da elə məhz, amerikan variantında formalaşmışdır. Belə ki, etimoloji araşdırmalar nağıl qəhrəmanının adı kimi təsbit edilən bu ifadənin məhz, folklor mətnlərindəki ilk istifadə faktlarının 1775-ci ilə istinad etdiyini və anqlo-saks mədəniyyəti ilə bağlı olmadığını vurğulayırlar [2; 2]. Eynilə **Johnny-cake** ifadəsi kimi, **Johnny on the spot** frazeologizmi də amerikan linqvokulturoloji mühitində formalaşmışdır. Belə ki, etimoloji araşdırmaları bu frazeoloji vahidin ilk dəfə 1896-cı ildə “New York Sun” qəzetində məhz, bu ifadənin fenomenal məşhurluğu ilə bağlı “JOHNNY ON THE SPOT A New Phrase Which Has Become Popular in New York” başlıqlı məqalədə təsədüf edildiyini vurğulayırlar. [3]. Xatırladaq ki, **Johnny on the spot** frazeoloji vahidinin allyuziv fonu kimi çıxış edən **Johnny-Cake** nağılında bir qarı, qoca və oğlandan ibarətə əildə bəşirilən kökənən “canlanaraq” maraqlı və ibtətamiz sərgüzəştlər yaşamasından bəhs edir. *Once upon a time there was an old man, and an old woman, and a little boy. One morning the old woman made a Johnny-cake, and put it in the oven to bake* [4]. Qocanın, qarının, balaca oğlanın,

DOI:10.30546/gdu.2023.227-233

eləcə də ayının, qurdun öldündən “sıyrılıb” qaça bilən **Johnny-cake** hiyləgər tülkünlün fərdgirişliyinin, özünü ifrat özgüvəni və sadəbəlhlüyünün qurbanı olur. “*You can, can you?*” *yelped the fox, and he snapped up the Johnny-cake in his sharp teeth in the twinkling of an eye.* [4]. Məhz, Johnny-cake obrazının tülkünlün qurbanı olanandak nümayiş etdirdiyi fərasətliyi, cəldliliyi, eləcə də bir məntəqədən digərinə, bir obyektədən digərinə çevik və asanlıqla keçidi ilə bağlı freym-ssenari **Johnny on the spot** frazeologizminin yaranmasında müstəsna rol oynamışdır. Belə ki, mətn permutasiyası sayəsində “kömbə Con” cəld, tələskən, optimist obrazın növbəti mərhələdəki inkişafı kimi, “cəld, dada yetişən işgüzar, köməkçi” anlamını əks etdirməyə başlamışdır. Müqayisə üçün deyək ki, elə həmin freym-ssenari ilə bağlılıq, həmin assosiativ obraz əlaqələndirəsi ABŞ linqvokulturologiyasını əks etdirən “**Johnny cake**” /“**johnnycake**” kulnariya terminin **journey cake** “*səyahət edən kökə*” analoqunun da formalaşmasını mümkün etmişdir. Məsələn: *They were also called journey cakes because they could be carried on long trips in saddlebags and baked along the way.* [5]. *This traditional food used to be called a “Journey Cake”, because the settlers took them on their journeys.* [6]. Nağılın bu assosiasiyadan törədiyini və ya bu terminin həmin nağıldakı freym-ssenariyə əsaslandığını dəqiq və birmənalı şəkildə demək çətinidir (bunun üçün XVIII əsr və daha öncəki dövrə aid yetərli saydan məlumat və mənbələr mövcud deyil). Lakin bununla belə, bu semantik korrelyasiya eyni semantik nüvənin fərqli aspektli şəxslənmələrinin mövcudluğunu və fərqli fonetik cümlələrdə təzahür tapdığını (**johnnycake/Johnny cake ~ journey cake**) söyləməyə əsas verir.

Müasir ingilis dilində **Johnny on the Spot** frazeologizmi həm birbaşa frazeoloji semantikasının ifadə edən mövqələrdə, həm də erqonim mövqeyində işləklik nümayiş etdirir. Məsələn, frazeologizm mövqeyində: *“The reason we get so much work is because I’m ‘Johnny on the spot.’” said Scott Koepfen, owner, Precision Drywall Inc., Huntley, Ill. “I’m on the job daily, dealing with builders and homeowners directly.* [12]. Praqmatonim-frazeologizm kimi: **Johnny on the spot** animasyon kompyuter oyununun adıdır. *I’m Johnny on the spot i’ll hook you up.* [13]. Erqonim-frazeologizm olaraq: *In 2007 Johnny on the Spot expanded their services by adding Roll Off Container services to the Okaloosa County market.* [14]. Təsədüfi deyil ki, bu erqonimlə adlanan təşkilatın devizində də məhz, “Johnny cake” nağılının baş qəhrəmanının çevikliyi ilə korrelyasiya təşkil edən davranış biçimini təşkilatın əsas fəaliyyət oriyentiri kimi bəyan edir: *Whatever your jobsite or special event needs are, Johnny on the Spot is here to help! Remember, On Site, On Time, Every Time is our motto!* [14].

Analoji hallar Azərbaycan xalq nağıllarının obraz, süjet, qəlibləşmiş ifadələri və s. mətn materialları ilə də baş vermişdir. Məsələn, müasir dilimizdəki **cırtıdan** (məs.: *cırtıdan ölkələr*), **Ağ ath oğlan**; **Piri babanın nağılları**; **Piri babanın nağıllarını danışmaq**, **div yuxusu**, **div yuxusuna getmək**; **aya deyir: sən çıxma, mən çıxım**; və s. bu kimi metaforikləşmə və frazeologizmlər məhz, nağılların allyuzial fonunun “şaqlı kontekst” kimi çıxış etməsi səbəbiylə meydana gəlmişdir.

Konkret olaraq, **div yuxusu**, **div yuxusuna getmək** kimi ismi və feli birləşmə formatlı frazeologizmlərə nəzər salaq. Belə ki, div mifonimi ilə bağlı yaranmış və günümüzdə işləkliyini sürdüürən bir çox digər frazeoloji vahidlərdən fərqli olaraq, burada divin gücü, vahiməsi, heybətli xarici görünüşü ön plana alınır. Müqayisə: **divə oxşamaq** “*eybəcər olmaq, kor-kobud olmaq*”, “*yöndəmsiz, iri həcmli bədən quruluşuna malik olmaq*”, “*böyük və qorxulu / qorxunc olmaq*”; **div boyda olmaq** “*çox kökəlmək*” kimi metaforik ifadələri yada salmaq kifayətdir.

Ağ paltarlı böyük divə oxşayır *əmin oğlu, Hərəkətləri ağır, üzü günəşdən yannış, susqun div.* [15]; *Cəmiyyət insanları daşa, ağaca döndərən, tilsimə salan Divə oxşayır – nağıllar əslində cəmiyyəti ifadə eləyirlər.* [16]. Təqdim olunan nümunələr Azərbaycan dilində “Div” konseptinin əsas neqativ anlamda qavranıldığını və bura daxil olan frazeologizmlərin, metaforaların əksər hallarda bilavasitə pəyorativliyin ifadəsi üçün istifadə edildiyini deməyə əsas verir. Daha neytrala

DOI:10.30546/gdu.2023.227-233

yaşın olan semantik çalarlıqlar “div” mifoniminin həcm ölçüsündə meyar, ölçü vahidi kimi nəzərdən keçirilməsi ilə bağlıdır ki, burada da neqativ konnotasiya seçilməkdədir. *Ənim oğlu qayıdub gəldi, liliputar ölkəsinə div kimi*. [15]. Təqdim edilən nümunədə div və liliput nisbi antonimik korrelyasiyası yarandığı halda, növbəti nümunədə bilavasitə “Cırtanın nağılı”nın baş qəhrəmanlarının həcm baxımından oppozitivliyi müəllif fabulasının nəzn formatında rallaşdırılmasına kömək etmişdi.

İlk və axır cümlələrini belə bətimdə boğdum

div boyda bir nəhəngi

cırtadan yaxşıdı, qarışqa elədim [17].

Bunlardan fərqli olaraq, “div yuxusuna getmək” frazeologizminin qabarıq ifadə tapmış mənfəi konnotasiyası mövcud deyil. Yəni, bu ifadə neytral kontekstdə “*dərin yuxuya dalmaq, mışıl-mışıl yatmaq*” [18]; “*dərin yuxuya getmək*”, “*ətraf ələmlə rabitəsi kəsilməmiş şəkildə, atırdakı gedişatə reaksiya verməyəcək səviyyədə dərin yuxuya dalmaq*”, neqativ kontekstdə isə “baş verən neqativ prosesləri görməzlikdən gəlmək” anlamını ifadə edə bilər. Həç bir halda bu frazeologizm həmin ifadədə yer alan mifonimin mənfəi gücü, qüvvəsi, heybətini əks etdirəcək məna çalarlığını əks etdirmir. Bu isə bilavasitə “Çil madyan” nağılının və bir çox oxşar fabulalı nağıllarımızın süjet xətti ilə bağlı yaranmış freym-ssenari korrelyasiyasından qaynaqlanır.

Bəşinci günü bağda diva yetişdi, gözəldi div yuxuya getdi, tez atdan düşüb içəri girdi, yuxarıdan asılmış dəfi götürüb çil madyana mindi. Div yuxudan oyanıb İlyasın dalınca düşdü. Ancaq nə qədər qaçdısa, İlyasa yetişə bilmədi. [19].

Göründüyü kimi, burada məhz, “div yuxusuna getmək” ifadəsinin freym-ssenarisi açıqlanır. Müasir Azərbaycan dilində bu ifadə məhz, analogi semantik mövqələrdə işlənilməkdədir: *Bağlı qapılar arxasında “div yuxusu”na gedənlər və “ölü” kimi yatanlar...* [20]. Bu kontekstdə “div yuxusu” və “ölü yuxusu” anlayışlarının sinonimik mahiyyətdə təqdim edilməsi təsəffüf deyil. Belə ki, Azərbaycanca-İngiliscə-rusca frazeoloji lüğətdə bildirildiyi kimi, dilimizdə “ölü yuxusu” frazeologizmi da işləkdir: “ölü yuxusu = deathly sleep / Cf. to sleep like the dead = мертвый сон / могольный сон; ölü yuxusuna düşmək – to be fast asleep – * крепко спать (в данный момент); ölü yuxusuna getmək – to sleep like the dead – спать мертвым сном” [21; 633]. Elə həmin lüğətdə “div yuxusuna getmək” frazeologizmi analogi məna yükündə təqdim olunmuşdur: “to sleep like a log – спать сном праведника / спать как убитый” [21; 297].

Onu da qeyd edək ki, eyni freym-ssenari digər nağıllarımızda da izlənilir: *Təpəgöz qoyunları bir dağın atəyində göy otağa yaydı, özü başını bir daşın üstünə qoyub yuxuya getdi. İsgəndər bunu görəndə dərinə başından çıxarıb kənara tulladı.* [22]. Burada Azərbaycan folklorunun ən məşhur mifoniminin – ən məşhur div olan Təpəgözün başına gələn bənzər duruma qarşılaşırıq. Xatırladaq ki, “Kitabi-Dədə Qorqud” ensiklopediyasında bildirildiyi kimi, Təpəgöz – “*Basat Dəpəgözi öldürdüğü boy”da (VIII) əsas sərətlərdən biri. Orta Asiya rəvayətlərində onun adı “bir gözülü div” və ya “yalnız gözülü div”dir.*” (kursiv bizimdir. – S.M.) [23].

Yeri gəlmişkən, onu da qeyd edək ki, bilavasitə xalq nağıllarının allyuziv fonu əsasında formalaşmış termin-neologizmlər sırasında **Təpəgöz sindromu** // **Təpəgözlük sindromu** eponim-termini də mövcuddur. “*Siklopiya və ya təpəgözlük sindromu uşaq hələ ana bətimdə olanda yaranır.* [24]; “*Təkgözlülük sindromundan əziyyət çəkdiyi üçün dünyasını dəyişən uşaq və siyət əkizi olan bacılar ən diqqət çəkən eksponatlarıdır.* [25].

Maraqlıdır ki, nağıl obrazı müasir Azərbaycan dilinin tibbi terminologiya sistemində müdaxilə etməyə məhəvvəq olaraq, “siklopiya” istilahının (latın dilində: Cyclopia) “milli alternativ”i kimi (**təpəgözlük sindromu**) təsbitini tapmışdır. Yəni, biz burada uğurlu terminoloji paralellik situasiyasını izləmiş oluruq.

DOI:10.30546/gdu.2023.227-233

Bilavasitə Azərbaycan nağıllarına istinadən yaranmış frazeoloji vahidlər sırasında 1) **Piri babanın nağılları**; 2) **Piri babanın nağıllarını danışmaq** ifadələrini də qeyd etmək olar. Frazeoloji lüğətlərdə qeyd edilən bu ifadələr (*Piri babanın nağılları – an old wives' tales / old wives' fables / a cock-and-bull story / a mare's nest – бабушкины сказки (небылицы); Piri babanın nağıllarını danışmaq – to tell stories / make it up / to tell fibs / to tell fish tales / to tell piper's tales / to tell traveller's tales / to tell tales of the long bow – рассказывать охотничьи басни / рассказывать сказки / рассказы небылицы (сочинять, выдумывать, соерать)*) [21; 665]) müvafiq olaraq, metaforik anlamda: 1) “uydurma rəvayət”, “yalan nəqli”, və eləcə də 2) “nağıl, inandırıcı olmayan hadisəni nəql etmək; nağıl-yalan, uydurma danışmaq” anlamını ifadə edir. Məsələn: *Elşadın yaydığı videoların əksəriyyətində Mahiri azadlığa çıxaraçaqlarına söz verənlərin simalarındakı hər nöqtə onların Piri babanın nağıdını danışdığıni aydın göstərir.* [26].

Müasir Azərbaycan dilində işləkliyini qoruyub saxlayan və bilavasitə xalq nağıllarının süjet xəttinə allyuziya əsasında formalaşan digər ifadə “*dara düşmüş, imdad diləyən adamların harayına yetən, insanları fəlakətdən, çətinlik və sıxıntıdan qurtarıb xoşbəxt edən xəyalı xilaskar qəhrəman*” anlamını verən [27]; eləcə də romantik mənə çalarının əlavə edilməsilə “*ideal gənc obrazı*” anlamını da ifadə edən “ağ atlı oğlan” frazeoloji vahididir.

Həmin ifadənin müasir dilimizdəki işlənmə məvqələrinə diqqət edək: *Onlar nikah yaşına çatandan sonra uzun illər elçinin, bir gün qarını döyəcək “ağ atlı oğlan”ın yolunu gözləyirlər.* [28]; *Elman Rüstəmov iki obyektini qoruya bilmədi, xalq “ağ atlı oğlan” gözləyir...* [29]. Göründüyü kimi, müasir Azərbaycan dilində hər iki mənə yükü öz işləkliyini qoruyub saxlamaqdadır.

Xatırladaq ki, Azərbaycan folklorunda eyniadlı nağıl mövcuddur ki, sözlügedən frazeoloji vahidin mənə yükü həmin nağılın süjet xəttinə əsasən formalaşmışdır.

... *Padşah elə atına minmək istəyirdi ki, ağ atlı oğlan yenə də göründü. ...Hər iki tərəfin adamları meydana toplaşdılar, ağ atlı igidi gözləməyə başladılar.* [30].

“Ağ atlı oğlan” nağılında baş qəhrəman Nərbala xalqın zülkarlarına qarşı mübarizə aparır və bunun üçün “maskarad” üsulundan yararlanaraq (bu üsul Azərbaycan nağılları üçün kifayət qədər xarakterikdir) “ağ atlı, ağ çuxalı, ağ papaqlı” qəhrəman obrazında sadə xalq nümayəndələrinin imdadına yetişir.

Nağıl finalında “siri” açılan, kimliyi bölli olan Nərbalanın xalq müraciəti (– *Camaat, mən, bax, o iki dağın arasındakı qalaçada yaşayacağam, kim sizə zülm eləsə, mənə deyərsiz.* [30], bir növ, “ağ atlı oğlan” frazeologizminin sosial yönümlü mənasının əsasını təşkil edir. Belə ki, nağıl finalında deyildiyi kimi, “... nə qədər ki Nərbala sağ idi, qorxudan heç kim yoxsullara zülm eləyə bilmirdi.” [30]. Belə bir obrazın xalqın demək olar ki, bütün təbəqələrinin rəğbətini qazanması onu qadınların gözündə ideallaşdırmaya bilməzdi. Məhz, mənə şəxslənməsi sayəsində “ağ atlı oğlan” frazeologizminin romantik səpkili mənə yükü də formalaşmışdır. Zənnimizcə, bu mənə yükünün, yəni “ədalət uğrunda mübarizə” və “ideal gənc oğlan obrazı” kimi yetirincə fərqli iki istiqamətdə şəxslənməsində superstat səciyyəli təsirlər mühüm rol oynamışdır. Belə ki, Azərbaycan dilinə superstrat səciyyəli ciddi təsir imkanlarına malik olan rus dilində “ağ atlı oğlan” frazeologizminin qarşılığı məhz, romantik aspektdə işləklik nümayiş etdirir. Hərfi tərcüməsi “ağ atlı şahzadə” olan **принц на белом коне** frazeologizmi rus folklorunda və rus dilinin frazeoloji sistemində sırf “Sevgi” konseptinə bağlı olan anlam ifadə edir və Azərbaycan dilindən fərqli olaraq, rus dilində bu frazeoloji vahidin “Ədalət” konsepti ilə heç bir əlaqəsi yoxdur.

Tədqiqatçılar “**принц на белом коне**” və “**Prince Charming**” frazeologizmlərinin arxetip obrazına istinad etdiyini və bu səbəbdən də fərqli dünya xalqlarının folklorunda təkrarlandığını qeyd edir. Yəni, dilçilər eyni və ya oxşar anamlı ifadələrin bir çox dünya

DOI:10.30546/gdu.2023.227-233

dillərində, o cümlədən qohum olmayan dillərdə təsadüf edilməsinin səbəbinin də məhz, arxetip ortaqlığından qaynaqlandığını bildirirlər.

Növbəti frazeoloji vahid isə Azərbaycan xalq nağıllarında tez-tez təkrarlanan formulun sitatı və ya kvazisitətdə (təhrif olunmuş iqtibasından) başqa bir şey deyil.

Bir qızıdı, günə deyir sən çixma, mən çixım, aya deyir sən çixma, mən çixım. [32]; *Gəldi bunun bir qızı oldu ki, aya deyir çixma mən çixım, günə deyir, çixma mən çixım.* [33]; *Koniz başını qaldırdı çinarın başında bir qız gördü, nə qız, aya deyir, sən çixma, mən çixım, günə deyir, sən çixma, mən çixım.* [34]. Nümunələrdən də aydın görüldüyü kimi, Azərbaycan xalq nağıllarında qadın qəhrəmanlarının qonirsiz gözəlliyinin hiperbolik səciyyəli təsviri üçün bu qəlibləşmiş ifadədən tez-tez istifadə edilir. "Azərbaycan dilinin frazeologiya lüğəti"ndə *aya deyir, sən çixma, mən çixım* frazeoloji vahidinin "çox cazibədar, misilsiz gözəlliyi olan qız haqqında işlədilən ifadə" olduğu qeyd edilir [35].

Onu da qeyd etmək ki, bu ifadə nağıllarımızda fərqli variantlarda təzahür tapır: Morfoloji variantlılıq: *Ona baxan deyirdi, bir də baxım. Aya deyirdi, sən çixma, mən çixacağam, günə deyirdi, sən çixma, mən çixacağam.* [36]; leksik tərkibin fərqliliyindən qaynaqlanan variantlılıq: *Odunçu arvadınan barəbar sandığın ağzını açdı, gördülər bir qız: günə deyir sən çixma mən çixacağam, aya deyir doğma mən doğacağam.* [37]; *Baxdı ki, külfərangidə bir qız oturub, bir qız oturub ki, suya deyir axma, aya deyir baxma.* [38].

Göründüyü kimi, istər ingilis, istərsə də Azərbaycan xalq nağılları onların yaratmış xalqın dilində müəyyən konseptlərin formalaşmasına təkan verməklə bərabər, müvafiq istiqamətli metaforikləşmələrin, frazeoloji vahidlərin meydana gəlməsinə də təkan vermişdir.

Ədəbiyyat

1. Стекольников Н. В. «Колобою», «Теремю» и другие. Кумулятивные сказки в их вариантах / Подготовка текстов, составление, вступительная статья и примечания Н. В. Стекольниковой.-Воронеж: Научная книга, 2008.-400 с. <http://folk.phil.vsu.ru/publ/sborniki/tales.pdf>
2. Cofield R. How the Hoe Cake Got Its Name Rod Cofield // Historic London Town and Gardens, May 2008, 6 pp. <https://web.archive.org/web/20120905183850/http://www.historiclondontown.org/files/Hoe-Cake-Etymology-web.pdf>
3. What's the origin of the phrase 'Johnny on the spot'? <https://www.phrases.org.uk/meanings/johnny-on-the-spot.html>
4. Johnny-cake <http://www.gutenberg.org/files/7439/7439-h/7439-h.htm>
5. Johnnycake History and Recipe <https://whatscookingamerica.net/History/Johnnycakes.htm>
6. Johnnycake <https://www.dictionary.com/browse/johnny--cake>
7. What is a Johnny Cake? https://www.kenvonsgristmill.com/johnny_cakes.html#:~:text=Johnny%20Cakes%20are%20made%20from,took%20them%20on%20their%20journeys
8. Try your barbecue on a Johnny Cake https://www.newsandtribune.com/news/try-your-barbecue-on-a-johnny-cake/article_5c040dfc-5e50-11e5-8821-8305347152ed.html
9. Harper, Douglas. Johnny-cake (n.). Online Etymology Dictionary. Retrieved 31 May 2012. <https://www.etymonline.com/word/johnny-cake>
10. Rəcəbli Ə. Nəzəri dilçilik. Bakı- "Nurlan"-2003.
11. Heydərov R.A. Dillərin inkişafında dil əlaqələrinin rolu, Bakı., 2013, 216 səh.
12. Achieving the Perfect Finish <https://www.awci.org/media-archives/construction-dimensions/499-achieving-the-perfect-finish>
13. <https://www.youtube.com/watch?v=w3-7CH4pa8U>
14. On site, on time, every time. <https://jotsfl.com/>
15. <http://yarpaq.az/az/ezare-paveze-cemub-denizleri-seir/test>

DOI:10.30546/gdu.2023.227-233

16. <http://www.asifataocagi.com/asif-ata-h%C9%99qiq%C9%99n%C9%99-iii-yan-bitiq-davami-2/>
17. Şənlülün Ş. ...bu, nə əvvəl, bu, nə son // 525-ci qəzet.- 2013.- 12 yanvar.- S.30. <http://www.anl.az/down/meqale/525/2013/yanvar/288541.htm>
18. Div yuxusuna getmək//Azərbaycan dilinin frazeologiya lüğəti <https://obastan.com/div%20yuxusuna%20getm%C9%99k/912189/>
19. “Çil madyan” <http://www.nagillar.az/article/a-224.html>
20. <https://azim.az/gundem/3847-bagli-qapilar-arxasında-div-yuxusuna-gednir-v-olu-kimi-yatanlar.html>
21. Vəliyeva N.Ç. Azərbaycan-İngiliscə-Rusca frazeoloji lüğət, Bakı: 2006, 863 s.
22. Təpəgöz <http://www.nagillar.az/article/a-247.html>
23. Təpəgöz // “Kitabi-Dədə Qorqud” ensiklopediyası <http://dede.musiqi-dunya.az/t/tepegoz.html>
24. “Milliyət” qəzeti, 7.10.2015, <http://milliyet.az/6117-tepegoz-ushaq-dunyaya-geldi.html>
25. <https://news.milli.az/society/616971.html>
26. https://vaxt.az/?name=xeber&xeber_id=643
27. Ağ athı oğlan // Məhərrəmli Q., İsmayilov R. Məsəllər, deyimlər. Etimoloji lüğət, <https://www.azleks.az/online-dictionary/a%C4%9F+atf%C4%B1+o%C4%9F/an/?s=22>
28. <https://modern.az/az/news/142065>
29. <https://qaynarxett.az/index.php?newsid=9589>
30. “Ağ athı oğlan” nağılı <http://www.nagillar.az/article/a-230.html>
31. Ларина М.Б., Козлова М. В. Лексическая сочетаемость как средство экспликации содержания концепта (на примере концептов PRINCE и PRINCESS) // Вестник КузГПА. Новокузнецк: КузГПА, 2013. № 2(27) Проблемы и перспективы языкового образования в XXI веке. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=20363462>
32. İtkin qız <http://www.nagillar.az/article/a-95.html>
33. Xoşqədəm <http://www.nagillar.az/article/a-58.html>
34. Bacı-qardaş ilə div <http://www.nagillar.az/article/a-235.html>
35. Aya deyir, sən çıxma, mən çıxım // Azərbaycan dilinin frazeologiya lüğəti <https://www.azleks.az/online-dictionary/aya+deyir%2C+s%C9%99n+%C3%A7%C4%B1xma%2C+m%C9%99n+%C3%A7%C4%B1x%C4%B1m/?s=3>
36. Reyhanın nağılı <http://www.nagillar.az/article/a-205.html>
37. Lala və Nərgiz <http://www.nagillar.az/article/a-23.html>
38. Ağ quş <http://www.nagillar.az/article/a-66.html>
39. Baxşıyeva T. Mifonimlər <https://azkurs.org/azerbaycan-milli-elmler-akademiyas-nesimi-adna-dilcilik-instit.html?page=7>
40. <https://www.facebook.com/144701659031807/posts/817096391792327/>

О ВОЗМОЖНОСТЯХ НАРОДНЫХ СКАЗОК «ТВОРИТЬ» ФРАЗЕОЛОГИЮ (В СОПОСТАВИТЕЛЬНОМ КОНТЕКСТЕ)

*Мирзоева Севиндж Мустафа Камал кызы
Резюме*

В статье анализируются некоторые фразеологизмы, созданные на основе сюжетов и образов народных сказок. Оказывается, значительное количество фразеологизмов, созданных применительно к сказочным текстам, включает эпитетические и характеристические фразеологизмы: говорит на луну, ты не выходи, я выйду; мечта великана. Также сопоставительный анализ позволяет предположить, что некоторые фразеологизмы относятся к характеристике архетипического образа. Например:

DOI:10.30546/gdu.2023.227-233

мальчик на белом коне. Сравнительные исследования также позволили установить, что, в отличие от своих аналогов в английском и русском, он имеет не просто романтическое значение, но и является символом борьбы с социальной несправедливостью приобрела статус фразеологизма, употребляемого как Это связано, прежде всего, с полным выражением концепта «Справедливость» в соответствующем сюжете рассказа и связью смысловой нагрузки, сформированной в этом контексте, с концептом «Справедливость».

ON THE POTENTIAL OF FOLK TALES TO "CREATE" PHRASEOLOGY (IN A COMPARATIVE CONTEXT)

Mirzayeva Sevindj Mustafa Kamal

Summary

In the article, some phraseological units created with reference to the plots and images of folk tales are analyzed. It turns out that a significant number of phraseological units created with reference to folktale texts include epithet and characterization phraseological units: he says to the moon, you don't come out, I will come out; the dream of a giant. Also, comparative analysis suggests that some phraseological units refer to the characterization of an archetypal image. For example: the boy on the white horse. Comparative studies have also allowed us to establish that, unlike its counterparts in English and it does not simply have a romantic meaning, but is also a symbol of the fight against social injustice. has gained the status of a phraseological unit used as This is primarily due to the full expression of the concept of "Justice" in the relevant story plot and the connection of the meaning load formed in that context with the concept of "Justice".

Rəyçi: f.ü.e.ä.prof. Həbib Məmməd oğlu Zərbəliyev

Bakı Sıvıyan Universitetinin Xarici dillər kafedrasının 06 aprel 2023-cü il tarixli iclasının 7 sayılı protokolu

Daxil olma tarixi 10 aprel 2023-cü il